

STANISŁAW KULPACZYŃSKI SDB, MAŁGORZATA TATAŁA

ZARYS MODELU WYCHOWANIA DO MODLITWY W WYBRANYCH MATERIAŁACH KATECHETYCZNYCH (CZ. I)

Artykuł przedstawia propozycję teoretycznego modelu wychowania do modlitwy. W sposób ogólny zostaną ukazane: określenie modlitwy, jej rodzaje i formy, co będzie stanowiło wprowadzenie w problematykę modelu wychowania do modlitwy stanowiące ważne zadanie katechizacji, realizowane przez materiały katechetyczne dla młodzieży (Charytański, 1985a; 1994b; 1995c; 1995d; Koska, 1981a; 1982b; 1981c; 1982d; 1982; Majcher, 1972a; 1972b; brw.c; 1977d; Majewski, 1984a; 1984b; 1981c; 1982d; 1984e; 1983a; 1983b; 1983c; Szpet, 1992a; 1993b; 1992c; 1993d).

Sobór Watykański II doceniając istotne znaczenie wychowania w życiu człowieka i uważając, że wchodzi ono w zakres Boskiego nakazu dotyczącego „obwieszczania misterium zbawienia” (DWCH, Wstęp, Deklaracja o Wychowaniu Chrześcijańskim,) stwierdza, że obowiązek wychowania w szczególnie sposób należy do Kościoła (DWCH, 3). Sobór pragnie uwrażliwić wszystkich członków Kościoła na potrzebę zainteresowania problematyką wychowania. S. Kunowski (1959) jako istotne w wychowaniu podaje trzy czynniki: opiekę (sanare), kształcenie (educare) i prowadzenie (educere), dodając, że w wychowaniu religijnym należy uwzględnić ponadto jeszcze jeden czynnik, a mianowicie wprowadzenie (initiare) wychowanka do osobistego kontaktu z Bogiem i do współpracy z Jego Łaską. Wymienione elementy wychowania mieszczą się także w oddziaływaniu katechetycznym, które jest jednocześnie inicjacją, kształceniem i wychowaniem (DOK, 65-87, Dyrektorium Ogólne o Katechizacji).

Przenosząc te założenia na teren pracy katechetycznej, warto podkreślić, iż jednym z istotnych zadań katechezy jest wychowanie człowieka do właściwego przeżywania osobowego dialogu z Bogiem. Dialog ten w szczególnie sposób odzwierciedla się w modlitwie. Stąd wychowanie do niej stanowi ważne zadanie katechezy (DOK, 84).

Modlitwa przejawia chrześcijański styl życia. Współczesny człowiek żyjąc w społeczności coraz bardziej zsekularyzowanej, posiada coraz większe problemy z modlitwą. Dlatego też można zadać pytanie: czy się modłę? Pytanie to przeniesione na teren katechetyki domaga się sprawdzenia, na ile stara się ona nie tylko teoretycznie ale i praktycznie podejmować zadanie wychowania do modlitwy. Generalnie stwierdza się, że modlitwa jest czynnością typowo ludzką, angażuje całego człowieka i posiada powiązania z określonymi jego przeżyciami. (Por. Borutka, 1999).

W tym artykule spróbuje się odpowiedzieć na podstawowe pytanie badawcze: jak katecheza może wychowywać do modlitwy? Chcąc odpowiedzieć na tak postawiony problem omówi się określenie modlitwy, jej rodzaj i formy, by pokazać model katechetyczny wychowania do niej.

1. OKREŚLENIE MODLITWY, JEJ RODZAJE I FORMY

Modlitwa zajmuje centralne miejsce w życiu chrześcijanina, jest podjęciem przez człowieka zbawczego dialogu zainicjowanego przez Boga zgodnie z tym, co mówi S. Witek (1986), że u podstaw modlitwy leży wiara w istnienie i miłość Boga osobowego, do którego – w największym uszanowaniu – można powiedzieć „Ty”. W określeniach dotyczących modlitwy podkreśla się jej dialogowy charakter. Stanowi ona rozmowę dziecka z ojcem, przyjaciela z przyjacielem, „wylanie” przed Bogiem swojej duszy, przedstawienie życzeń i pragnień. W modlitwie człowiek czuje się zależny od Boga. Czynnikiem warunkującym występowanie modlitwy jest m.in. wiara w Boga osobowego, w Jego rzeczywistą obecność, oraz dialog Boga z człowiekiem. W przeżycie to zaangażowane są m.in. poznanie, ustosunkowanie i działanie.

Modlitwa chrześcijańska posiada charakter trynitarny, w której człowiek zwraca się do Boga Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym. Dlatego też podczas modlitwy warto pamiętać, iż modląc się do Boga pozostajemy w jedności z Chrystusem – jedynym pośrednikiem między Bogiem a człowiekiem, oraz w łączności z Duchem Świętym. (Por. MC, 25, *Marialis Cultus*).

Ze względu na treść wyróżnia się wiele rodzajów modlitw, wśród których do najczęściej występujących należą: modlitwa uwielbienia, dziękczynna, przebłagania i prośby (Por. Kulpaczyński, 1999b; Nothomb, 1996). W modlitwie uwielbienia człowiek wyraża swój podziw, wzruszenie, radość wobec wielkości i dobroci Boga. O ile modlitwa uwielbienia dotyczy głównie treści ogólnych, o tyle dziękczynna i prośby odnosi się spraw osobistych, jest wyrazem wdzięczności względem Boga za otrzymane dary. Człowiek najczęściej zwraca się do Boga z prośbą o zaspokojenie potrzeb, pragnień. Modlitewny dialog można realizować po-

przez różne formy modlitwy, które są jej zewnętrznym wyrazem. Modlitwie towarzyszą gesty, słowa, określona postawa ciała; może być ona indywidualna lub wspólnotowa. Ta ostatnia zawiera aspekt modlitwy indywidualnej, bez którego modlitwa wspólnotowa byłaby narażona na spłylenie czy mechaniczne odmawianie. Modlitwa dokonuje się w sposób wewnętrzny w formie medytacji, rozmyślenia, lub zewnętrznego, gdy towarzyszy jej śpiew, gesty, ustalone formuły lub jest wyrazem spontanicznej aktywności człowieka. Prowadzi ona do coraz pełniejszej wewnętrznej integracji człowieka oraz przyczynia się do nawiązania więzi duchowej z Bogiem oraz wzajemnej między ludźmi. Stanowiąc bogatą i bardzo zróżnicowaną dziedzinę wewnętrznych doświadczeń człowieka, towarzyszy jego myślom, ujawnia odniesienie człowieka wobec ludzi, rzeczy i świata. (Por. Borutka, 1999).

W związku z powyższym rodzi się pytanie, jak zagadnienie wychowania do modlitwy może być realizowane przez podręczniki katechetyczne?

W celu udzielenia odpowiedzi na tak postawiony problem zostanie zaproponowany teoretyczny model wychowania do modlitwy.

2. MODEL KATECHETYCZNY WYCHOWANIA DO MODLITWY

Pod pojęciem „model” rozumie się, że jest to środek dydaktyczny będący wzorem przedmiotu poznawanego przez uczniów, lecz niedostępnego w wersji oryginalnej (Okoń, 1981, 183). W określeniu tym zauważa się utożsamienie modelu ze wzorem. S. Birngruber (1986, 5) wskazuje na różnice zachodzące między modelem a wzorem: „wzorce wymagają naśladownictwa, wykonywania tego samego, natomiast modelu nie naśladuje się, lecz stanowi on pobudzenie do urzeczywistniania życia na sposób własny, nadaje tylko pewien kierunek ku osobistemu rozwojowi”. Gdy bierze się pod uwagę modele katechetyczne, wówczas kładzie się nacisk przede wszystkim na treść katechezy oraz jej odniesienie do praktyki katechetycznej.

Istnieje ścisły związek pomiędzy wychowaniem i katechezą, jednak nie utożsamiamy tych terminów. Pomimo wielu cech wspólnych między wychowaniem a katechezą zachodzą również wyraźne różnice. Pojęcia te posiadają różne zakresy, które tylko częściowo pokrywają się ze sobą (Majewski, 1974, 109).

Celem wychowania jest między innymi kształtowanie i wszechstronny rozwój osobowości (Suchodolski, 1980, 140). Pedagogika chrześcijańska przyjmuje podobną koncepcję dotyczącą wychowania. Zagadnienie to wyraźnie zostało określone w Deklaracji o Wychowaniu Chrześcijańskim. Dokument ten podkreśla, iż wychowanie dąży do kształtowania „osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie dla dobra społeczności, których człowiek jest członkiem i w których obowiązkach, gdy dorośnie, będzie brał udział” (DWCH, 1). Jak widać

istotą wychowania jest kształtowanie osobowości oraz przemiana człowieka. W wychowaniu jak i w katechezie chodzi o udoskonalanie człowieka, z tą różnicą, że wychowanie ogólne akcentuje doskonałość naturalną, katechetyczne zaś nadprzyrodzoną. Związki pomiędzy wychowaniem a katechezą potwierdza Dyrektorium Katechetyczne, gdzie katecheza „wypełnia równocześnie zadanie inicjacji, kształcenia i wychowania (DCG, 31, Directorium Catechisticum Generale – Ogólna Instrukcja Katechetyczna). Katecheza obok podawania treści poznawczych powinna przy ich pomocy przyczyniać się do rozwoju osobowości katechizowanego i czynić go bardziej doskonałym chrześcijaninem (Majewski, 1974, 32). Wszystkie działania katechetyczne realizują swe zadania między innymi przez wychowanie do modlitwy (Kulpaczyński, 1989). Łatwiej osiągnąć ten cel w oparciu o pewien model, który będzie bazował na istotnych elementach strukturalnych katechezy.

Wobec tego proponuje się aby model wychowania do modlitwy zawierał następujące elementy:

- wychowanie do osobowego spotkania z Bogiem;
- wychowanie do modlitwy rozwijającej moralność;
- wychowanie do modlitwy eklezjalnej.

2.1. Wychowanie do osobowego spotkania z Bogiem

W wychowaniu do modlitwy należałoby uświadomić katechizowanym, iż jest ona osobowym spotkaniem z Bogiem. Czynnikiem warunkującym to spotkanie jest wiara (DOK, 82). Wyraża się ona w ten sposób, że Bóg nawiązuje z człowiekiem osobowy kontakt i ofiaruje mu swą miłość, przez co znosi nieskończony dystans, jaki istnieje między Nim a człowiekiem (Kopeć, 1965, 98). Z tego wynika, że wiara, która jest podstawą każdego spotkania z Bogiem istnieje dzięki inspiracji Boga. Do dialogu z Bogiem potrzebna jest współpraca człowieka (Gawlik, 1968, 411-413). Człowiek posiada pewne predyspozycje, dzięki którym może nawiązać relacje z Bogiem, ponieważ „został stworzony na obraz Boży” (Rdz 1,27). Katecheza ma na celu kształtowanie dojrzałej wiary, która charakteryzuje się m.in. samodzielnością, krytycyzmem i odpowiedzialnością. Wiara wyklucza istnienie jakiegokolwiek przymusu, a odwołuje się do wolnej i osobowej decyzji człowieka. Dlatego należy podkreślać w katechezie, że człowiek wierząc w Boga może doświadczać Jego obecności. Tego typu kontakt z Istotą Najwyższą realizuje się m.in. przez modlitwę. Z jednej strony Bóg wychodzi ku człowiekowi, a z drugiej człowiek zmierza do Boga przez akt wolnego oddania się. Człowiek modlący się posiada świadomość, że stoi w obecności i bliskości Kogoś, kto miłuje, słucha i wysłuchuje. W modlitwie człowiek spotyka się z Bogiem, a Bóg z człowiekiem. Bóg staje się Partnerem jego modlitwy.

W wychowaniu do modlitwy ważny jest również element liturgiczny i biblijny. „Liturgia jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc. Albowiem prace apostołskie to mają na celu, aby wszyscy stawszy się dziećmi Bożymi przez wiarę i chrzest, schodzili się razem, wielbili Boga pośród Kościoła, uczestniczyli w Ofierze i przeżywali Wieczerszą Pańską” (KL, 10, Konstytucja o Liturgii Świętej). Istnieje ścisły związek katechezy i liturgii (Majewski, 1981, 27). Katecheza z natury swej wymaga wchodzenia z wiarą w rzeczywistość zbawczą, która się uobecnia w liturgii (Nadolski, 1981, 15). Katechizowany powinien otrzymać dobre przygotowanie do liturgii, ponieważ jest ono warunkiem owocnego w niej uczestnictwa. (Por. Syczewski, 1998, 129-142). Stąd Sobór Watykański II podkreśla konieczność przeprowadzenia katechezy liturgicznej: „należy także usilnie kłaść nacisk na katechezę ściśle liturgiczną, a i podczas wykonywania obrzędów, jeżeli zachodzi potrzeba, przewidzieć krótkie pouczenia; ma je podawać – byle w odpowiednich momentach – kapłan lub inna osoba kompetentna, słowami przepisаныmi przez rubryki lub podobnymi” (KL, 35 p. 3). Stąd zadaniem katechezy jest wychowanie do świadomego, przeżyciowego i zaangażowanego uczestnictwa w liturgii (DOK, 85). Liturgia nadaje katechezie wymiar dynamizmu Bożego, dzięki katechezie przeżycie liturgiczne może stać się doświadczeniem religijnym (Majewski, 1981, 27). W liturgii Bóg staje bliżej człowieka, aniżeli w innych okolicznościach życia, ponieważ człowiek jako istota cielesno – duchowa, dla pełnego spotkania potrzebuje zaangażowania nie tylko władz duchowych, ale i somatycznych. (Por. Rozwadowski, 1983, 67).

Bóg znając ludzką naturę wychodzi naprzeciw tym dążeniom człowieka. Jak męczeństwo Chrystusa stało się widocznym znakiem obecności Boga, przestrzenią spotkania z Bogiem, doświadczenia religijnego, tak wszystko co dokonuje się w liturgii ma pełnić podobną rolę (Nadolski, 1981, 141). Przez znaki liturgiczne człowiek może wyrazić się przed Bogiem, zaś Bóg także na poziomie tych znaków odbieranych przez zmysły daje człowiekowi poznać swą obecność i działanie. Liturgia jest więc spotkaniem z Bogiem konkretnym, z Pośrednikiem Chrystusem, przez którego człowiek ma dostęp do Ojca. Przeżywając udzielanie się Boga człowiekowi i obdarowywanie go łaską rodzi się w człowieku konieczność wdzięczności, która wyraża się przez modlitwę stanowiącą oddanie Bogu hołdu i należnej Mu czci. Modlitwa stanowi czynnik integrujący każde działanie kultyczne człowieka, wypełnia go i dopełnia.

Warto podkreślić, iż liturgia nie ogranicza się tylko do kultu. Jej główną ideą jest prowadzenie dialogu z Bogiem za pośrednictwem Chrystusa, który uświęca i zbawia. Człowiek na to działanie Boga winien odpowiedzieć przez akty kultu oraz świadczyć o tym całym swoim życiem. Ten element uświęcenia jest widoczny w słowie Bożym i sakramentach, zaś aspekt kultu w modlitwie i ofierze (Czerwik, 1968, 31). Liturgia, która jest szczytem tego kultu, nie może istnieć bez mo-

dlitwy. Liturgia w swym aspekcie wychowawczym uczy o potrzebie oddania czci Bogu i przygotowuje człowieka do bycia we wspólnocie. (Por. KL, 7). Warto pamiętać, że właściwe przygotowanie młodzieży do owocnego uczestnictwa w czynnościach liturgicznych jest jednocześnie wychowaniem do autentycznej chrześcijańskiej modlitwy, gdyż liturgia jest najlepszą szkołą modlitwy, podaje człowiekowi treści modlitw, odpowiednie formuły oraz intencje. Wychowanie liturgiczne jest tym cenniejsze, im bardziej opiera się na Piśmie świętym. Modlitwa biblijna posiada szczególną wartość. Na kartach zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu ukazana jest możliwość i wartość dialogu Boga z człowiekiem w różnych sytuacjach życiowych (por. Kudasiewicz, 1973). Ten osobowy dialog nacechowany jest wolnością (Grzybek, 1967). Bóg objawiając się zawsze daje możliwość poznania siebie przez stworzony świat, przez słowa proroków, a szczególnie przez Słowo Wcielone Jezusa Chrystusa. Katecheza otwarta na Pismo święte umożliwia odczytanie tego Objawienia, które Bóg kieruje do człowieka. Katechizowany usłyszawszy to orędzie powinien odpowiedzieć na nie w postaci modlitwy (Kulpaczyński, 1999a). Takie wychowanie liturgiczne, refleksyjne i oparte na Biblii powinno doprowadzać do przyjmowania zobowiązań moralnych płynących z przyjęcia Orędzia Bożego (Kostecki, 1963, 289), dlatego w modelu wychowania do modlitwy nie może zabraknąć tego elementu.

2.2. Wychowanie do modlitwy rozwijającej moralność

Istnieje ścisły związek między modlitwą, a życiem moralnym. Związek ten jest tak głęboki, iż często modlitwę nazywa się „wykładnikiem stanu duchowo-moralnego człowieka”. Dlatego Kościół mając na uwadze słowa Chrystusa w Ogrójcu „Módlcie się, abyście nie ulegli pokusie” zwraca uwagę na rolę modlitwy oraz jej implikacje w życiu moralnym. Moralności chrześcijanina nie można sprowadzić wyłącznie do zachowywania przykazań, unikania grzechu oraz dążenia do zachowania życia łaski, ponieważ „jest ono ponadto realizowaniem wraz z całą ludzkością postępu i jednoczenia się wszystkich ludzi” (Charytański, 1968, 607). Autentyczna modlitwa chrześcijańska mobilizuje człowieka do miłości braterskiej oraz wiernego wykonywania swoich obowiązków, a tym samym wprowadza w centrum życia moralnego. W myśl nauki Kościoła już od najmłodszych lat należy wychowywać wierzącego do powszechnej, ofiarnej miłości oraz odpowiedzialności za drugiego człowieka (por. DWCH, 3).

Skuteczność modlitwy i jej rola w rozwoju moralnym katechizowanego człowieka zobowiązuje wszystkich wychowawców i katechetów do tego, aby w wychowankach nie dopuścić do rozdziału między modlitwą a życiem moralnym. Wychowanie moralne należy do tych elementów oddziaływania katechetycznego, których w katechezie nie można pominąć (Murawski, 1979, 57). Na tę koniecz-

ność uwzględniania wychowania moralnego w katechezie zwróciło również wyraźną uwagę Dyrektorium Katechetyczne: „Chrystus dał apostołom polecenie, aby nauczali zachowywać wszystko, cokolwiek im przykazał” (Mt 28, 20). Z tej też racji katecheza ma objąć nie tylko to, w co trzeba wierzyć, ale również i to, co należy czynić” (DCG, 63).

Powołanie przez Boga posiada charakter normatywny i zobowiązujący (Smoleński, 1983, 70). Dlatego też modlitwa zobowiązuje człowieka do dawania świadectwa na wzór uczniów Chrystusa. Doskonałość, którą człowiek zdobywa w modlitwie posiada swoje implikacje również w życiu społecznym. Z powyższych rozważań wynika, że modlitwa ustawia właściwy kierunek życia, pozwala rozeznąć w nim istotną wartość spraw ziemskich oraz stanowi dźwignię i ośrodek postępu moralnego. Podczas modlitwy człowiek stojąc w obliczu Boga wyraża swoją wiarę, nadzieję, miłość, także swoją tęsknotę do tego co lepsze, radość „z osiągnięć, smutek z powodu upadków i niepowodzeń. Wyraża w niej całe swe oddanie się Bogu, czerpie zaś natchnienie i siłę do okazywania miłości” (Witek, 1986, 216). Istnieje związek między modlitwą a wychowaniem moralnym, dlatego można mówić o wpływie autentycznej modlitwy na sposób życia człowieka, a także o możliwości wychowania do świadomości o wewnętrznym związku między religijnością, a konkretnym życiem, twórczością, a służbą Bogu (Charytański, 1970, 159).

Modlitwa posiada związek nie tylko z poziomem moralnym indywidualnego chrześcijanina, ale i całej wspólnoty Ludu Bożego. Stąd w wychowaniu do modlitwy nie może zabraknąć elementu eklesjalnego.

2.3. Wychowanie do modlitwy eklesjalnej

Wychowując do modlitwy podczas katechezy należałoby kształtować świadomość przynależności do Kościoła oraz pomagać katechizowanemu w odnalezieniu jego miejsca w Kościele (DOK, 86). Kościół biorąc swój początek z ewangelizacji Jezusa i dwunastu Apostołów jest posłany przez Jezusa dla głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu. (Por. Mk 16,15).

Zachodzi więc ścisły związek między ewangelizacją Chrystusa i Apostołów oraz działaniami Kościoła. Z ich aktywnej pracy wzmocnionej modlitwą Kościół czerpie inspiracje i skuteczność swych oddziaływań. Jednym z naczelných zadań katechetycznych jest doprowadzenie wierzących do pełnego życia w Kościele swego czasu (Charytański, 1967, 92). Zadanie to w pewnej mierze można sprowadzić do takich problemów, jak kształtowanie świadomości przynależności do Kościoła oraz świadomości powołania chrześcijanina do współdziałania z Bogiem w Chrystusie mocą Ducha Świętego do realizacji dzieła zbawienia w świecie. Dlatego należy w katechizowanych budzić pragnienie uczestnictwa w życiu Kościoła oraz prowadzić do odpowiedniej postawy za jego losy, a także misji w świecie.

Katecheza powinna więc prowadzić do „dojrzałego i wypróbowanego życia wiary, jak również do owocnego życia sakramentalnego w Kościele” (Charytański, 1971, 271). Tego typu działania mogą przyczynić się do osobowego spotkania z Bogiem, co dokonuje się właśnie przez modlitwę. Dialog z Bogiem w Kościele posiada charakter wspólnotowy, przez co okazuje się, że życie ludzkie jest wspólnotą z Bogiem. Modlitwa osobista jest także modlitwą w imieniu wszystkich chrześcijan i wszystkich ludzi (por. DWCH, 16; DA, 16, Dekret o Apostolstwie Świeckich). Modlitwa ta posiada szczególną wartość zgodnie z tym, co powiedział Chrystus: „Bo gdzie dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem wśród nich” (Mk 18, 20). Kościół więc będąc wspólnotą powinien ten aspekt wyrażać również w modlitwie. Nade wszystko ważna jest tutaj modlitwa wspólnotowa, która z jednej strony może uobecniać Kościół, a z drugiej przyczyniać się do wzmocnienia Jego świętości. Pojedyncze osoby biorące udział w takiej wspólnotowej, eklezjalnej modlitwie same wzbogacają się wartościami współuczestników takiego spotkania.

W obecnych czasach troska o element eklezjalny w wychowaniu do modlitwy domaga się jeszcze zaakcentowania dwóch zagadnień, a mianowicie eschatologii i ekumenizmu.

Współczesny zwłaszcza młody człowiek powinien wyraźnie być ukierunkowany ku spełnieniu zapowiedzianej Bożej obietnicy, spotkania z Bogiem w Jego Królestwie, po zakończeniu ziemskiej wędrówki i w przyszłej Chrystusowej chwale.

Modlitwa współczesnego chrześcijanina powinna obejmować z miłością wszystkie chrześcijańskie wspólnoty. W modlitwie widzi się bardzo silny czynnik umożliwiający szybsze dojście do jedności w wierze.

Celem powyższych analiz była prezentacja określenia modlitwy, wskazano jej rodzaje i formy oraz zaprezentowano teoretyczny model katechetycznego wychowania do niej. Katecheza winna wychowywać do modlitewnego spotkania z Bogiem, do czego przyczynia się realizacja proponowanego modelu wychowania do modlitwy.

Bibliografia:

Materiały katechetyczne:

J. Charytański, R. Murawski, A. Spławski (red.). (1985a). *Spotkanie z Chrystusem. Cz. I. Materiały katechetyczne dla ucznia I kl.* Warszawa 1985 i *Podręcznik metodyczny dla katechety.* Warszawa 1986.

J. Charytański i in. (red.). (1994b). *Spotkania z Bogiem w Kościele. Cz. II. Materiały katechetyczne dla ucznia II kl.* Warszawa 1994 i *Podręcznik metodyczny dla katechety.* Warszawa 1991.

Charytański i in. (red.). (1995c). *Spotkania z Bogiem w prawdzie. Cz. III. Materiały katechetyczne dla ucznia III kl.* Warszawa 1995 i *Podręcznik metodyczny dla katechety.* Warszawa 1992.

Charytański i in. (red.). (1995d). *Spotkania z Bogiem w świecie. Cz. IV. Materiały katechetyczne dla ucznia IV. kl.* Kraków 1995.

Koska W. (1981a) *Wiara i życie chrześcijanina. Cz. I. Spotkania z Chrystusem.* Poznań.

Koska W. (1982b). *Cz. II. Chrystus żyjący w swoim Kościele.* Poznań.

Koska W. (1981c). *Cz. III. Człowiek wobec problemu wiary.* Poznań.

Koska W. (1982d). *Chrześcijanin w świecie współczesnym.* Poznań.

Koska W. (1982). *Propozycje metodyczne do materiałów katechetycznych. Wiara i życie chrześcijanina. Cz. I-II.* Poznań.

E. Majcher (red.). (1972a). *Spotkanie z Chrystusem. Materiały pomocnicze do katechizacji w szkołach średnich. Kl. I.* Warszawa.

E. Majcher E. (1972b). *Spotkanie z Chrystusem żyjącym w Kościele. Materiały pomocnicze do katechizacji w szkołach średnich. Kl. II.* Warszawa.

E. Majcher (red.). (brw.c). *Spotkanie z Chrystusem żyjącym w wierze. Kl. II.*

E. Majcher (red.). (1977d). *Spotkanie z Chrystusem w miłości. Kl. IV.* Warszawa.

M. Majewski (red.). (1984a). *Od religii do wiary. Materiały katechetyczne. Kl. I.* Lublin.

M. Majewski. (red.). (1984b). *Wspólnota zbawienia. Materiały katechetyczne. Kl. II.* Lublin.

M. Majewski (red.). (1981c). *Świadectwo chrześcijańskie. Materiały katechetyczne. Kl. III.* Kraków.

M. Majewski (red.). (1982d). *Wierność dziedzictwu. Materiały katechetyczne. Kl. IV.* Kraków.

M. Majewski (red.). (1984e). *Spełnienie obietnicy. Materiały katechetyczne. Kl. V.* Kraków.

M. Majewski (red.). (1983a). *Dar Boży. Materiały dla ZSZ. Kl. I.* Kraków.

M. Majewski (red.). (1983b). *Życie Kościoła. Materiały dla ZSZ. Kl. II.* Kraków.

M. Majewski (red.). (1983c). *Odpowiedzialność chrześcijańska. Materiały dla ZSZ. Kl. III.* Kraków.

J. Szpet (red.). (1992a). *Spotkania z Chrystusem. Kl. I.* Poznań.

J. Szpet (red.). (1993b). *Chrystus żyjący w swoim Kościele. Kl. II.* Poznań.

J. Szpet (red.). (1992c). *Człowiek wobec problemu wiary. Kl. III.* Poznań.

J. Szpet (red.). (1993d). *Chrześcijanin wobec współczesności. Kl. IV.* Poznań.

Literatura przedmiotu:

- Birngruber S. (1986). *Wprowadzić w świat wartości – zadanie pedagogiki*. Msp. Linz-Lublin.
- Borutka T. (1999). Znaczenie modlitwy w życiu człowieka wierzącego w świetle nauczania Jana Pawła II. *Sosnowieckie Studia Teologiczne*, t. 4, 61-79.
- Charytański J. (1967). Zadania katechizacji w świetle dokumentów posoborowych. *Collectanea Theologica* 3, t.3, 87-98.
- Charytański J. (1968). Słowo i sakrament w duszpasterstwie posoborowym. W: H. Bogacki, S. Moysa (red.). *Kościół w świetle Soboru*. Poznań, 561-616.
- Charytański J. (1971). Wychowanie do życia we współczesnym Kościele. W: B. Bejze (red.). *W kierunku człowieka*. Warszawa, 265-274.
- Charytański J. (1971). Inspiracje soborowe w katechetyce. W: J. Myśkow (red.). *Myśl posoborowa w Polsce*. Warszawa, 151-185.
- Czerwik S. (1968). Wprowadzenie do Konstytucji o Liturgii Świętej. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*. Poznań, 27-39.
- Dyrektorium ogólne o katechizacji*. (1998). Poznań
- Gawlik W. (1968). Współczesna dynamika wiary. *Znak*, 166, z. 4, 411-413.
- Grzybek S. (1967). Pismo święte historią zbawienia. *Collectanea Theologica*, 37, IV, 45-64.
- Kopeć E. (1965). Pojęcie Objawienia Bożego. W: W. Granat (red.). *Dogmatyka katolicka. Tom wstępny*. Lublin, 95-114.
- Kostecki R. (1963). Modlitwa chrześcijanina. *Ateneum Kapłańskie* 328, z. 5, 289-294.
- Kudasiewicz J. (1973). *Wstęp do historii zbawienia*. Lublin.
- Kulpaczyński S. (1989). *Katechetyczna dydaktyka modlitwy*. Lublin.
- S. Kulpaczyński (red.). (1999a). *Celebracje w katechezie*. Lublin.
- Kulpaczyński S. (1999b). Niektóre uwarunkowania modlitwy wybranych grup katechizowanych. *Roczniki Teologiczno – Kanoniczne. Teologia Pastoralna*, t. 46, z. 6, 367-377.
- Kunowski S. (1959). Pedagogiczne podstawy wychowania do pięknej miłości. *Ateneum Kapłańskie* 51, 2, 189-201.
- Majewski M. (1974). *Antropologiczna koncepcja katechezy*. Lublin.
- Majewski M. (1981). *Fundamentalne problemy katechetyki*. Lublin.
- Murawski R. (1979). Rozwój i wychowanie moralne dzieci i młodzieży. *Seminare*, Kraków-Ląd, 57-75.
- Nadolski B. (1981). *Urzeczywistnianie się Kościoła w liturgii w świetle dokumentów Vaticanum II*. Poznań.
- Nothomb D. (1996). *Tak Ojczy!: wprowadzenie praktyczne do osobistej modlitwy chrześcijańskiej*. Warszawa.

- Ogólna Instrukcja Katechetyczna. (1973). *Wiadomości Diecezjalne Łódzkie* 47, nr 7-9, 145-220.
- Okoń W. (1981). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa, 183-184.
- Rozwadowski J. (1983). Integralny związek czynnika nadprzyrodzonego i naturalnego w wychowaniu chrześcijańskim. W: F. Adamski (red.). *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*. Kraków, 56-68.
- Smoleński S. (1983). Wychowanie w rodzinie jako przygotowanie do odpowiedzialnego podjęcia powołania chrześcijańskiego. W: F. Adamski (red.). *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*. Kraków, 69-87.
- Sobór Watykański II. *Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Poznań. 1968.
- Suchodolski B. (1980). Cele wychowania. W: B. Suchodolski (red.). *Pedagogika. Podręcznik dla kandydatów na nauczycieli*. Warszawa.
- Syczewski T. (1998). Kompozycja i struktura modlitwy liturgicznej. *Studia Teologiczne. Białystok-Drohiczyń-Łomża*, 16, 129-142.
- Witek S. (1986). *Teologia życia duchowego*. Lublin.

Somario

L' articolo presenta una proposizione del modello educativo alla preghiera nei materiali catechistici per la gioventù.

I documenti della Chiesa domando una educazione alla preghiera come uno dei compiti della catechesi. Al primo posto si rievoca la definizione della preghiera, i suoi generi e forme. Il modello dell'educazione alla preghiera contiene: l'educazione al personale incontro con Dio, l'educazione alla preghiera che sviluppa l'aspetto morale della persona, l'educazione alla preghiera ecclesiale.